

Boshlang'ich ta'lim o'quvchilari ijodiy faoliyat rivojlantirishning maqsad va vazifalari muhim vositalardan biri sifatida

Yusupova Sevara Davletiyar qizi
Boshlang'ich ta'lim fakulteti
Ajiniyoz nomidagi Nukus davlat pedagogika instituti

Annotatsiya: Bu mantiqiy o'yin. Bolaga 4ta narsaning rasmini bering. 3tasi bitta umumiy tushunchaga daxldor bo'lsin. U "oriqcha"sini topsa, rag'batlantiriladi. Rasmlar to'plami turlicha bo'lishi mumkin: stol, stul, krovat va choynak; ot, mushuk, it va qisqichbaqa; archa, qayin, chinor va qulupnay; bodring, sholg'om, sabzi va quyon. Agar bola hamma topshiriqlarni to'g'ri bajara olsa, ajablanmang. Uning fikrlari va asoslarini tinglashga harakat qiling. Chunki bolaga quyon bilan sabzining bir-biriga bog'liqligi bodring va sholg'om kabi sabzavotlar qatoridan sabzini ajratib olishga asos bo'lishi mumkin.

Kalit so'zlar: nutq, so'zlar, o'quvchi, boshlang'ich ta'lim

O'zbekiston Respublikasining birinchi Prezidenti Islom Abdug'aniyevich Karimovning "Mustaqillikni mustahkamlash, jamiyatni demokratlashtirish va yangilash birinchi darajali ustuvor maqsad va vazifa bo'lib qolaveradi ... Inkor etib bo'lmaydigan ushbu haqiqat shu muqaddas zaminimizda yashaydigan har bir insonning qon-qoniga, vujudiga singib ketishini istardim"[1] deb ta'kidlashi ta'lim sohasini yangilashda ham ustuvor vazifa bo'lib sanaladi. Chunki shu jamiyatda yashaydigan inson keng faoiyatga tayyorlanar ekan, uning rivojlanishi, tafakkurini yangilashda o'quv jarayoniga ilg'or texnologiyalarni kiritish, o'quvchilarning erkin, mustaqil fikrlash, ijodkorlik faoliyatini rivojlantirishni taqazo etadi. Bugungu kunda o'quvchilarda ijodiy faoliyatni rivojlantirish lozimligi kun tartibidagi muammo bo'lib qolmoqda. 1-4 sinf o'quvchilarida ijodiy faoliyatni rivojlantirishda o'quvchilarning yosh xususiyatlarini e'tiborga olish, ta'limni samarali tashkil etishda darslarni noan'anaviy tarzda o'tkazish, darslarda innovatsion metodlardan foydalanish muhim ahamiyat kasb etadi. Quyida boshlang'ich ta'limda o'quvchilar ijodiy faoiyatini rivojlantiruvchi o'yinlar bilan tanishib chiqamiz: To'rtinchisi ortiqcha. Bu mantiqiy o'yin. Bolaga 4ta narsaning rasmini bering. 3tasi bitta umumiy tushunchaga daxldor bo'lsin. U "oriqcha"sini topsa, rag'batlantiriladi. Rasmlar to'plami turlicha bo'lishi mumkin: stol, stul, krovat va choynak; ot, mushuk, it va qisqichbaqa; archa, qayin, chinor va qulupnay; bodring, sholg'om, sabzi va quyon. Agar bola hamma topshiriqlarni to'g'ri bajara olsa, ajablanmang. Uning fikrlari va asoslarini tinglashga

harakat qiling. Chunki bolaga quyon bilan sabzining bir-biriga bog'liqligi bodring va sholg'om kabi sabzavotlar qatoridan sabzini ajratib olishga asos bo'lishi mumkin. Unga sabzavot va jonivorlar degan tushunchaga asoslanib to'g'ri javobni topishda va quyon "ortiqcha" ekanini bilishda yordam bering. Bunda bolaga umumlashtiruvchi jumlar aytish orqali o'zi javob topishiga imkon yaratib bering. Olamda nimalar bo'lmaydi? Bolaga olamda yo'q narsalarni rasmini chizishni topshiring. Rasmdagi narsa nega olamda yo'qligini so'zlab berishini so'rang. Hamma bir narsa haqida oilada bo'ladigan suhbatlarni biron-bir narsa haqidagi umumiy sifatlar va tushunchalar atrofida tashkil etib, bolalar ham unga jalb etiladi: daraxt nimaga o'xshaydi, nimadan farq qiladi? Daraxt bo'lib turib nega odamlar plastmassa, temir kabilarni kash etadi? U nimasi bilan noqulaylik kashf etadi? Yog'ochdan jihozlar, idishlar, o'yinchoqlar yasagan odam qanday sifatlardan foydalanadi? Yog'och maydalari va qirindilari nima maqsadda ishlatiladi? Yog'och cho'kadimi? Yonadimi? Bo'yaladimi? Nam tortadimi? Qiziydimi? Suv o'tkazadimi? Bo'lishi mumkin – bo'lmaydi. Bu o'yin boy tasavvur va sog'lom fikrni talab etadi. Siz aytayotgan narsalar bo'lishi mumkin yoki aksincha ekanligini bola mushoxada qilib ko'rishi kerak. Agar noto'g'ri javob bersa, navbat yana sizda bo'ladi. Bunda siz bo'ladigan, bo'lmaydigan misollarni aniq keltiring, masalan: "Bo'ri daraxtda o'tiribdi", "Idishda payola pishyapti", "Mushuk tomda yuribdi", "Qayiq osmonda suzib ketyapti", "Qizcha rasm chizyapti", va h.k. Agar sizning va bolalarning farazlari turlicha va kutilmagan tarzda berilsa, o'yin quvnoqroq va qiziqarliroq bo'ladi. Agar ba'zan yanglishib ketsangiz, bu o'yinning faqat qiziqarli bo'lishini ta'minlaydi. O'z o'rningni top. Agar sinfda u yoki bu mavzu bo'yicha tortishuvlar vujudga kelsa bu metod yordamida muammoning yechimini toppish mumkin. Undan ko'pincha tarbiyaviy tadbirning kirish qismida foydalanishadi va o'tilayotgan mavzuni o'rganishga turli xil yondashuvlar mavjudligi A.Sa'diy adabiyot o'qitishda qahramonlarga og'zaki va yozma tavsif berish, S.Dolimov yozma bayon va adabiy ijodiy ishlarni tashkil etish bo'yicha metodik tavsiyalarida o'quvchilar nutqiy boyligining ahamiyatini aytib o'tganlar. Q.Abdullayeva "1-sinfda nutq o'stirish" metodik qo'llanmasida o'quvchilarni tovush va so'zlarni to'g'ri talaffuzga o'rgatish, savod o'rgatish davrida mantiqiy mashqlarni tashkil etish, didaktik materiallardan foydalanish usullarini yoritgan bo'lsa, K.Qosimova «1-sinf ona tili darslarida lug'at ustida ishlash» qo'llanmasida lug'aviy mashqlarni tashkil etish metodikasi xususida so'z yuritadi. B. Turdieyvning "Yozma nutqni o'stirish yuzasidan praktikum" nomli qo'llanmasida yozma nutqning umumiy nazariy masalalari, yordamchi xarakterdagi yozma ishlar, kitob ustida mustaqil ishlash bilan bog'liq yozma ishlar, ish qog'ozlarini to'ldirish, bayon va insho yozishga o'rgatish masalalari yoritilgan.

Foydalangan adabiyotlar

1. Abdullaeva Q. va boshq. 1-sinfda o'qish darslari. – T.: «O'qituvchi», 2009.
2. O'zbekiston Respublikasi Xalq ta'limi vazirligi Maktabgacha muassasalar xodimlarini qayta tayyorlash va malakasini oshirish Respublika o'quv metodika Markazi // Bolajon tayanch dasturi.T.:2010. 213 b.
3. Barkamol avlod — O'zbekiston taraqqiyotining poydevori. T.: Sharq,
4. R. Ergashev. Bo'lajak o'qituvchi shaxsida yestetik madaniyatni shakllantirish nazariyasi va amaliyoti. Monografiya. - T., "O'qituvchi", 2017